

**MATERIAL INFORMATIV PRIVIND ETICA CERCETĂRII ȘI
CONSILIEREA ETICĂ
în cadrul
Institutului Pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale**

Prezentul materialul informativ se adresează cercetătorilor ISPMN. Scopul lui este aprofundarea cunoștințelor de etică a cercetării. Materialul informativ cuprinde: structura și atribuțiile comisiei de etică urmată de o informare privind codul etic. În acest sens sunt date exemple informative referitoare la unele articole ale codului etic. Articolele care nu sunt abordate în materialul de față vor fi discutate în următorul material informativ.

La nivelul institutului funcționează comisia de etică a cercetării.

Componența comisiei de etică

Kozák Iuliu – șef comisie
Anghel Remus – membru
Toma Stefánia – membru

Consilierul de etică al institutului– Kozák Iuliu

Principalele atribuții ale Comisiei de etică a cercetării:

- urmărește în cadrul Institutului respectarea codului de etică a cercetării;
- aduce la cunoștința cercetătorilor angajați codul de etică al cercetării în vigoare;
- poate propune adaptarea codului de etică la nivel național la profilul specific al institutului;
- poate propune adaptarea procedurilor de gestionare a problemelor de etică cerințelor care apar în situații specifice de colaborare cu alte institute de cercetare la nivel național sau internațional;
- preia sesizările referitoare la conduita etică a cercetătorilor asigurând anonimatul persoanei care depune sesizarea;
- numește comisii de analiză pentru examinarea sesizărilor referitoare la abaterile de la buna conduită în activitatea de cercetare;
- transmite sesizările sau rezultatele analizei forurilor competente, în cazul în care sesizările nu pot fi soluționate sau rezultatele analizei nu sunt însușite de ea;
- facilitează consilierea cercetătorilor pe probleme de natură etică.

Toate problemele de etică a cercetării sunt comunicate consilierului de etică care le discută mai apoi cu ceilalți membri ai comisiei de etică, cu grupul de lucru de etică a ISPMN și eventual cu conducerea institutului.

STANDARDE PROFESIONALE

COMPETENȚA

- 1 Cercetătorii ISPMN vor iniția activități de cercetare și se vor angaja doar în acele activități profesionale (predare, consiliere, intervenție, ș.a.) pentru care au competențele atestate (prin dobândirea unor calificări, sau prin parcurgerea unor training-uri sau programe de formare) sau experiența necesară, străduindu-se să acționeze permanent în vederea formării și practicării la standarde cât mai înalte a competențelor deținute.

Exemple. Astfel, există domenii unde cercetătorii ISPMN nu au competențe, spre exemplu medicină în cazul celor care nu au studii de specialitate. Cercetătorii ISPMN se vor abține în a-și aroga competențe în situații în care sunt cerute competențe medicale spre exemplu și care se răsfrâng asupra unor altor persoane. Pot exista și situații în alte domenii, spre exemplu în domeniul dreptului, iar cercetătorul ISPMN acordă consultanță care poate deruta alte persoane în loc să le îndrume către persoane care au competențe reale.

- 2 Atunci când în exercitarea profesiei cercetătorii ISPMN constată că ajung într-un impas (de exemplu, datorită unor motive personale care interferează cu îndatoririle profesionale) sau când o situație neprevăzută se dovedește a reprezenta o depășire a limitelor de competență, ei se vor retrage din respectiva activitate.

Pot fi situații în care starea de sănătate nu mai permite realizarea unor activități de cercetare sau management de proiect, sau prezența la anumite întâlniri în urma cărora alte persoane pot să se îmbolnăvească (ex. bolnav de Covid, conștient de acest lucru, dar totuși se duce la întâlniri unde unele persoane pot fi vulnerabile). Sau participarea la unele comisii de examinare în domenii unde nu există competență certificată. Este de evitat astfel de situații.

- 3 În toate activitățile în care cercetătorii ISPMN se angajează, ei își vor prezenta, la solicitare, domeniile de specialitate, competențele, experiența (nivelul/gradul de expertiză) și afilierea.

Una din problemele cele mai sensibile ale muncii de cercetare este legitimitatea și competența asociate profesiei. De aceea munca de cercetător legitimează și este asociată încrederii sociale, fără de care cercetarea în sine este foarte greu de realizat. În acest sens dar și pentru ca munca și produsele cercetării să fie transparente, cercetătorii ISPMN vor prezenta afilierea lor și calificările pe care le au atunci când vor fi întrebați.

PRODUCEREA CUNOAȘTERII ȘTIINȚIFICE ȘI DISEMINAREA REZULTATELOR

- 4 În activitatea de cercetare, formare sau intervenție cercetătorii ISPMN vor urmări să dea dovadă de obiectivitate și imparțialitate, evitând sau eliminând distorsiunile, omisiunile și falsele reprezentări intenționate ce s-ar putea produce ca urmare a intereselor și convingerilor personale.

Adesea se întâmplă ca multe dintre valorile noastre morale sau religioase să vină în contradicție cu valorile și practicile sociale întâlnite. Chiar dacă uneori este dificil, în timpul cercetărilor trebuie să ne abținem să îi judecăm pe alții, să îi convingem de validitatea părerilor noastre sau a credințelor noastre religioase.

- 5 Pe parcursul planificării, implementării și diseminării rezultatelor cercetării, cercetătorii ISPMN au obligația desfășurării tuturor activităților presupuse de acestea la nivelul celor mai înalte standarde de exigență științifică și profesională, luând măsurile necesare pentru diminuarea posibilității de corupere, alterare, compromitere a rezultatelor și pentru protejarea și respectarea drepturilor participanților la cercetare.

Unele rezultate ale cercetărilor nu convin publicului larg, unor partide sau persoane fizice. Spre exemplu recunoașterea participării la Holocaust a fost un subiect tabu mult timp în societatea românească. Recunoașterea situațiilor sau acțiunilor problematice trebuie însă făcută chiar atunci când nu convine public.

- 6 Cercetătorii ISPMN nu se vor angaja în activități în care recompensa financiară sau de alt tip să fie corelată în vreun fel cu concluziile investigațiilor, sau în activități care prin derularea investigațiilor ar putea genera suspiciuni de natură a afecta imaginea ISPMN.

Denaturarea rezultatelor cercetării pentru obținerea de avantaje este o abatere etică gravă. Uneori însă se pot produce denaturări involuntare care pleacă de la dificultatea de a avea distanță față de valorile noastre. Denaturarea informațiilor cercetărilor se poate face prin minciună, omiterea datelor culese, sau denaturarea rezultatelor. Aceste practici sunt ne-etice.

- 7 Cercetătorii ISPMN sunt responsabili de conduita profesională a tuturor persoanelor care participă la cercetările inițiate de ei înșiși sau de alți cercetători pe care îi supravezează; ei au obligația să-i informeze pe aceștia asupra prevederilor legale, reglementărilor și exigențelor deontologice și să se asigure de respectarea acestora.

Cercetarea de teren implică adesea o anumită atitudine. Chiar atunci când facem cercetări pe teme sensibile sau când facem cercetări în grup (exemplu studenți) suntem responsabili de atitudinile lor. Spre exemplu dacă este organizată o cercetare pe o temă sensibilă iar operatorii de teren exprimă păreri rasiste sau xenofobe, suntem și noi responsabili de atitudinea lor.

- 8 Cercetătorii ISPMN vor fi în măsură să explice sursa datelor obținute precum și metodele utilizate pentru culegerea acestora.

În urma oricăror cercetări cercetătorii trebuie să spună unde, cum și în ce contexte au obținut informațiile fără însă a indica persoanele analizate. Mai ales în cazul fotografiilor care implică persoane cu care s-au făcut interviuri, trebuie de asemenea să existe consimțământ pentru utilizarea lor publică.

- 9 Cercetătorii ISPMN se vor abține de la orice acțiuni care ar putea produce deteriorarea imaginii cercetării sociale, sau care ar putea împiedica accesul ulterior al unui alt cercetător la acel teren de cercetare.

Într-un teren cu persoane vulnerabile se poate întâmpla ca cercetătorul să afle despre acte reprobabile. În varianta în care va face publice acele acte este posibil să se iște tensiuni sociale care dincolo de consecințele imediate vor face foarte dificile alte cercetări în respectivul context.

- 10** Cercetătorii ISPMN nu vor oferi recompense financiare sau stimulente care ar putea constrânge în orice fel, sau influența, răspunsurile participanților la cercetare, deteriorând acuratețea culegerii informațiilor.

În unele cercetări se poate întâmpla ca un cercetător ISPMN să fie presat de timp spre exemplu și ca să obțină date, poate să plătească persoane care să răspundă la unele întrebări asupra unor experiențe prin care nu au trecut, să omită sau să afirme lucruri neadevărate. Aceste situații trebuie evitate cu riscul neobținerii datelor necesare cercetării. Alteori este posibil ca un cercetător să forțeze persoane cu care lucrează să denatureze într-o măsură mai mare sau mai mică realitatea astfel încât să se obțină unele rezultate care convin cercetătorului. Și astfel de situații trebuie evitate.

- 11** Fabricarea, falsificarea datelor sau omiterea intenționată a unor date (care modifică în mod substanțial concluziile analizei) în prezentarea sau publicarea rezultatelor cercetării reprezintă abateri extrem de grave de la deontologia cercetării și sunt cu desăvârșire interzise și aspru sancționate.

Se poate întâmpla ca denaturarea unor interviuri sau informații să genereze rezultate mult mai interesante pentru diferite publicații, iar atunci cercetătorul să fie interesat să denatureze realitatea în scopul obținerii acestor rezultate, chiar dacă false. Asemenea situații trebuie evitate cu orice preț, mai important decât obținerea unor informații spectaculoase este ca acestea să fie reale.

- 12** Dacă cercetătorii ISPMN vor descoperi erori semnificative în rezultatele publicate sau prezentate vor lua măsuri rezonabile în vederea corectării, retractării, sau publicării de erate sau alte modalități de a clarifica situația apărută.

Se întâmplă uneori să observăm erori în culegerea sau interpretarea unor date fie din cauza rapidității cu care au fost culese datele, superficialitate în cercetare, sau a faptului că persoanele intervievate au exagerat sau au uitat, sau pur și simplu au denaturat adevărul. În atare situații cercetătorii trebuie să atragă atenția despre erorile existente.

- 13** Utilizarea datelor și rezultatelor complexe, care rezultă din prelucrarea unor date brute se face cu acordul autorilor și proprietarilor acestor date. Acestea pot fi puse, în condiții bine precizate, atât la dispoziția beneficiarilor cât și la dispoziția altor cercetători interesați în reutilizarea acestora în cercetări ulterioare. Autorilor cercetării le revine obligația de a se asigura că prin manipularea ulterioară a datelor colectate nu sunt încălcate drepturile și angajamentele față de persoanele intervievate. De asemenea, datele puse la dispoziție (interviuri, metode de eșantionare, baze de date) trebuie să fie anonimizate pentru a respecta protecția datelor personale. În situații speciale, dacă persoanele intervievate sunt de acord, datele lor pot fi transmise către alți cercetători/instituții, cu condiția ca aceștia/acestea să protejeze datele personale.

Adesea cercetările sociale se adresează unor grupuri vulnerabile, sau sunt realizate cu subiecte sensibile – trafic de ființe umane, război, violență, comportamente deviante. Într-una din cercetările realizate, o cercetătoare americană a scris într-o carte un caz de omucidere pe care nu l-a raportat autorităților și nu a luat nici o atitudine, la care a fost martoră. Cazul a declanșat un scandal de proporții care a pus problema eticii în

cercetare, dar și a protecției persoanelor analizate. Alte studii unde protecția persoanelor intervievate au fost în domeniul migrației iregulare, economiei informale (inclusiv furt și trafic), etc.

- 14** Datele obținute din alte cercetări pot fi utilizate doar cu respectarea strictă a drepturilor de autor și a regulilor de citare, obținându-se acordul prealabil al deținătorilor drepturilor de autor în vederea utilizării, dacă este cazul.

Atunci când datele obținute sunt realizate în echipe de cercetare autorii trebuie să se asigure că respectă dreptul autoral al celorlalți.

- 15** Rezultatele cercetărilor realizate de către ISPMN sunt publice și trebuie să fie accesibile publicului larg. ISPMN are obligația de a asigura anonimizarea datelor cu caracter personal. Datele personale pot să fie făcute publice doar atunci când nu contravin legii protecției datelor personale și când persoanele în cauză doresc explicit (prin consimțământ exprimat în scris) ca aceste date să fie făcute publice.

Datele personale ale persoanelor intervievate nu pot să fie publice în mod normal; excepții pot fi când spre exemplu autorii doresc cu tot dinadinsul ca acestea să fie publice. O problemă sensibilă este cu materialele foto/video, unde munca de cercetare nu poate fi întru totul anonimată. În atare situații cercetătorii trebuie să fie atenți cum utilizează imaginile respective.

- 16** Cercetătorii ISPMN își vor asuma responsabilitatea și se vor declara autori doar ai cercetărilor și lucrărilor la care au contribuit efectiv, menționând de asemenea aportul (dacă este cazul) tuturor colegilor contributory.

Adesea se poate întâmpla să ni se ofere proiecte de colaborare, în unele cazuri o recenzare a unui articol, etc., fără însă să fi lucrat la culegerea datelor sau la elaborarea publicațiilor. În astfel de situații este de evitat să acceptăm să fim coautori fără a contribui realmente la publicațiile respective.

- 17** Datele obținute de ISPMN în cadrul cercetărilor colective pot fi puse, în anumite condiții, la dispoziția persoanelor implicate în respectivele cercetări, atunci când persoanele respective au avut o contribuție semnificativă (prin realizarea de interviuri, material filmat, elaborare de metodologii, rapoarte descrieri de situații sau terenuri de cercetare, sau publicații științifice).

În multe cercetări colaborăm cu studenți, alți cercetători, operatori de teren, etc. În atare situații trebuie să existe un cadru clar de colaborare și acces la informații dintre cercetătorii implicați.

- 18** Cercetătorii ISPMN nu vor fi membri în organizații cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și nu vor participa activ la evenimente și acțiuni organizate de astfel de grupări sau organizații extremiste care promovează activ ideile, concepțiile sau doctrinele fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe, precum ura și violența pe motive etnice, rasiale sau religioase, superioritatea unor rase și inferioritatea altora, antisemitismul, incitarea la xenofobie, recurgerea la violență pentru schimbarea ordinii constituționale sau a instituțiilor democratice, naționalismul extremist. Participarea la

astfel de manifestări sau evenimente este posibilă numai în scop de cercetare. De asemenea, cercetătorii ISPMN nu vor publica în jurnale, cărți sau alte publicații strâns legate de organizații extremiste.

Radicalismul și populismul sunt la ora actuală în creștere în multe contexte europene și globale, adesea fiind contestate existența Holocaustului, a robiei și discriminării romilor, etc. Colaborarea cu persoane sau instituții care promovează astfel de atitudini și mesaje este contrară eticii științifice.

- 19** Cercetătorii ISPMN se vor abține de a legitima evenimente, mișcări, organizații, instituții, edituri și publicații de orientare extremistă prin prezența și contribuția lor. Nu se consideră legitimare participarea la dispute intelectuale/profesionale în cadrul cărora cercetătorii ISPMN se delimitează clar de ideile extremiste și articulează o opinie fermă contra acestora. Indiferent de situație, însă, se recomandă prudență la contactele sub orice formă cu cercurile extremiste.

Față de punctul precedent, activarea în astfel de organizații, în special în poziții cheie, este de evitat.

PLAGIATUL

- 20** Cercetătorii ISPMN nu vor prezenta date sau rezultate din studii sau cercetări ale altor cercetători, ca aparținându-le lor. Cercetătorii ISPMN vor evidenția în mod explicit contribuțiile altor cercetători la producerea cunoașterii științifice și se vor abține în toate activitățile și situațiile de plagiat. Plagiatul reprezintă preluarea integrală sau parțială într-o operă scrisă (publicată sau disponibilă în format electronic) sau într-o prezentare orală, a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise (publicate sau disponibile în format electronic) ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale.

Definițiile plagiatului diferă în funcție de context de la situații în care nu este clar definit (România) până la situații cu definiții stricte. Copierea integrală a unui text mai mare de 12 cuvinte este o formă minimă de plagiat și poate merge până la copierea integrală a unor pasaje sau pagini întregi, inclusiv cărți. Copierea cuvânt cu cuvânt chiar cu menționarea sursei dar fără ghilimele reprezintă plagiat. Excepție este atunci când sintagmele/formulele folosite sunt cvasi cunoscute, caz în care se menționează doar autorii. În atare situații însă formulele sunt restrânse. Teoriile sau argumentele utilizate trebuie să fie folosite respectând standardele de citare. Utilizarea softurilor antiplagiat precum turnitin este utilă dar nu este infailibilă în a detecta eventualele plagiate. În unele situații multe lucrări nu sunt accesibile online sau sunt traduse, cazuri în care detectarea plagiatului este mai dificilă (nu însă imposibilă).

Până de curând în contextul românesc se vehicula butada că o teză de doctorat este o compilație reușită, practică care are antecedente încă de la nivel de liceu (gen compuneri). Problema acestei atitudini este că generează un habitus greșit prin care studenții înțeleg că trebuie să copieze ideile altora în loc să știe să urmărească ideile și argumentele generale, respectiv cum se compune un text. În atare situații pot apărea plagiate involuntare (care sunt însă tot plagiate).

- 21** În toate activitățile desfășurate (publicații, prezentări, predare, ș.a.) cercetătorii ISPMN vor respecta normele academice de citare, alcătuire a referințelor și redactare a lucrărilor științifice și de asemenea prevederile legale și reglementările referitoare la etica cercetării; vor folosi în propriile lucrări date și rezultate ale altor autori abia după obținerea dreptului legal în acest sens, sau atunci când datele sunt publice și se pot utiliza de către publicul larg, prin citarea lor corespunzătoare.

În multe situații datele de cercetare provin din cercetări în cooperare – fie că este vorba despre practică studentescă sau rezidență/ stagiu de cercetare, iar culegerea datelor este parte integrantă din procesul de generare a cunoașterii și autoratului. Atunci când cercetările sunt realizate cu participarea altor persoane sau când este folosit design-ul de cercetare al altor persoane, aceste persoane trebuie să fie amintite în publicațiile care apar, iar colaborarea trebuie să aibă un cadru clar de responsabilități și obligații: cine publică, în ce context, etc. Pe de altă parte, adeseori culegerea datelor reprezintă o mică parte din toată activitatea de publicare, iar atunci când colaborarea dintre cercetători nu este posibilă din diferite motive, realizarea publicării trebuie să fie realizată într-un cadru clar și agreat.

- 22** De asemenea, cercetătorii ISPMN se vor abține de la următoarele acțiuni: autoplagiat; includerea în lista de autori a unei publicații științifice a unuia sau mai multor coautori care nu au contribuit semnificativ la publicație ori excluderea unor coautori care au contribuit semnificativ la publicație; includerea în lista de autori a unei publicații științifice a unei persoane fără acordul acesteia; publicarea sau diseminarea neautorizată de către autori a unor rezultate, ipoteze, teorii ori metode științifice nepublicate; introducerea de informații false în solicitările de granturi sau de finanțare, în dosarele de candidatură pentru abilitare, posturi didactice universitare sau posturi de cercetare-dezvoltare.

Excluderea co-autorilor din publicații este o abatere etică foarte gravă, de aceea înaintea oricărei colaborări, cercetătorii trebuie să se asigure de respectarea principiilor etice privitoare la co-autorare. La fel, informațiile vehiculate și asumate oficial trebuie să fie valide.

RELAȚIILE INTERUMANE

- 23** Cercetătorii ISPMN vor manifesta respect și preocupare pentru colegi, bursieri, voluntari și studenți care își desfășoară stagiul de practică în cadrul ISPMN. Ei au obligația, pe întregul parcurs al desfășurării cercetărilor, să anticipeze și să prevină, atât cât este rezonabil posibil, consecințele nefavorabile și eventualele daune pe care cercetarea le-ar putea atrage asupra persoanelor intervievate, sau celorlalte persoane implicate în cercetare.

Principiile și valorile pe care un angajat al ISPMN trebuie să le urmeze și să le respecte în orice situație sunt următoarele: onestitate, corectitudine, obiectivitate, colegialitate, responsabilizare, bună administrare, transparență, rigurozitate, verificabilitate, respect față de mediu (în sensul cel mai general), considerație, egalitate, nediscriminare și evitarea exploatării, deschidere către inovare, deschidere către cooperare, respectul libertății de cercetare, imparțialitate și validare. Deoarece angajații ISPMN lucrează în domenii care necesită muncă în echipă sau muncă de teren, deci cu multe contacte

interpersonale, este imperativ ca aceste interacțiuni și colaborări să se desfășoare conform valorilor enumerate mai sus. De exemplu, angajații ISPMN lucrează în domenii diferite de la științe sociale, domeniul juridic, administrație, lucrează cu studenții sau chiar elevi care vizitează ISPMN, efectuăm cercetări de teren în multe locații, primim vizite internaționale sau participăm la evenimente sau proiecte internaționale. Pot să apară mai multe situații în care pot fi tensiuni sau conflicte.

- 24** Cercetătorii ISPMN vor respecta dreptul la viața privată al participanților la cercetare. Ei vor folosi mijloace de înregistrare a datelor (reportofon, cameră video, ș.a.) doar după obținerea acordului persoanelor vizate (consimțământ informat).

O situație problematică s-ar putea ivi în faza de culegere a datelor în cercetările care utilizează subiecți umani. O regulă de bază și larg acceptată este că fără acordul persoanelor intervievate nu avem dreptul să înregistrăm nimic. Dar, în multe cazuri problemele pot apărea ulterior, deoarece chiar dacă aceste date sunt culese corespunzător, trebuie stocate în condiții de securitate. Mai mult, aceste date și rezultatele cercetării trebuie să fie accesibile (urmând Principiul FAIR – Findable, Accesible, Interoperable and Reusable).

- 25** Participanților la cercetare li se va respecta necondiționat dreptul la opoziție, ei vor fi informați de către cercetătorii ISPMN că pot să refuze participarea la cercetare, sau se pot răzgândi asupra participării, în orice moment al cercetării. De asemenea, persoanele intervievate li se va respecta necondiționat dreptul la opoziție referitor la stocarea datelor cercetării, sau utilizarea acestor date.

Participanții în cercetare vor fi informați într-un limbaj simplu despre toate aspectele posibile ale cercetării, inclusiv modalitatea de utilizare a datelor colectate în proiect, modul de stocare și distrugere ulterioară a datelor, respectiv condițiile în care altcineva are acces la datele și rezultatele proiectului. Dar trebuie prezentate și posibilele beneficii și riscuri, respectiv prejudicii care pot surveni. Datele care sunt anonimizate nu se supun cerințelor de blocare, ștergere sau distrugere. Anonimizarea persoanei sau a datelor colectate înseamnă că toate caracteristicile care ajută la identificarea au fost șterse sau schimbate în așa fel încât identificarea exactă să fie foarte grea, dacă nu imposibilă. Excepție este cazul cercetărilor longitudinale când doar cercetătorul poate identifica persoanele.

- 26** Cercetătorii ISPMN nu vor manifesta comportamente de defăimare, abuz (inclusiv abuz de autoritate) sau hărțuire (sexuală, rasială, sau emoțională) față de persoanele cu care vin în contact în timpul activităților profesionale. Hărțuirea sexuală include aluzii, propuneri, avansuri sau orice act comportamental verbal sau non-verbal cu un conținut sexual explicit sau implicit.
- 27** Cercetătorilor ISPMN le este strict interzisă în toate situațiile exploatarea altor persoane; nu vor profita în nici un fel de persoanele față de care manifestă un ascendent de autoritate (colegi, persoane supervizate, participanți și subiecți ai cercetării, bursieri, voluntari, studenți).
- 28** Cercetătorii ISPMN care au atribuții de supervizare a activității unor bursieri, voluntari, studenți care își desfășoară stagiul de practică în cadrul ISPMN, îi vor

antrena pe aceștia în activități de cercetare, însă vor evita orice formă de exploatare a acestora, nu îi vor trata ca pe o mână de lucru neplătită sau benevolă, folosindu-i în cercetările personale. Nu își vor atribui contribuțiile și ideile persoanelor de mai sus și vor evidenția aportul tuturor colaboratorilor care participă la cercetare. De asemenea, vor evita să-i antreneze în situații delicate sau periculoase, care ar putea surveni în timpul activităților de cercetare științifică.

Un exemplu poate fi modul în care relaționăm cu persoanele care vin în vizită la ISPMN din diferite motive. Pe lângă faptul că ar trebui să asigurăm toate condițiile de a-și efectua munca propusă, angajații ISPMN trebuie să ofere tot sprijinul necesar, indiferent de Compartimentul în care sunt angajați, pentru că aceste vizite sunt profesionale și nu individuale. Astfel se poate contribui la realizarea unui proiect și pot fi evitate consecințele nefavorabile sau neașteptate care pot afecta o colaborare viitoare.

29 Cercetătorii ISPMN nu vor practica, nu vor consimți sau facilita în nicio formă discriminarea bazată pe etnie, naționalitate, vârstă, gen, orientare sexuală, dizabilități, starea sănătății, statut social, ș.a.

30 Cercetătorii ISPMN vor manifesta o conduită colegială bazată pe respect, onestitate, corectitudine, loialitate și solidaritate, evitând criticile nefondate și acțiunile denigratoare la adresa colegilor sau a ISPMN. Atunci când constată în activitatea colegilor încălcări ale normelor deontologice stipulate de prezentul Cod de Etică, le vor atrage atenția cu discreție asupra acestora, iar dacă conduita acestora rămâne neadecvată se vor adresa Comisiei de Etică a ISPMN.

Abaterea de la buna conduită poate să apară și în relația conducător și angajat al ISPMN, de exemplu atunci când conducerea favorizează activitatea unui cercetător în detrimentul altora pe criterii netransparente; sau contribuția unor angajați nu este recunoscută în mod corespunzător. Tot aici putem menționa și sindromul consensului, care poate afecta modul de derulare a activității științifice. Acestea este o situație în care angajatul simte că trebuie să fie de acord cu o persoană în funcție de conducere pentru a evita eventuale consecințe în cazul în care nu este de acord cu acesta. Sau poate să apară și în cazul în care un grup decide și simte o presiune din partea majorității, iar angajatul nu are curajul să își exprime opinia de teama consecințelor.

CONFLICTUL DE INTERESE

31 Cercetătorii ISPMN vor evita situații susceptibile a fi considerate conflicte de interese. Conflictul de interese este situația în care un cercetător are un interes personal (de exemplu de natură patrimonială), care ridică suspiciuni legate de obiectivitatea și imparțialitatea sa în luarea unor decizii ori îndeplinirea la timp și cu obiectivitate a îndatoririlor care îi revin.

De exemplu un angajat este numit într-o comisie de concurs pentru ocuparea unui post sau acordarea unei burse de cercetare, iar aplicantul este rudă cu persoana respectivă.

- 32** Cercetătorii ISPMN vor evita relațiile multiple (cu subiecți ai cercetării, persoane supervizate), adică situațiile în care se exercită cel puțin două roluri profesionale antagonice în raporturile cu o persoană.

De exemplu, în cazul în care o persoană exercită concomitent două sau chiar mai multe funcții care conduce la luarea unor decizii necuvenite sau greșite.

- 33** Cercetătorii ISPMN au obligația dezvăluirii surselor de finanțare, precum și a tipului sau naturii relației speciale (dacă este cazul) pe care o au cu finanțatorii cercetării.

În cazul fiecărei cercetări sau proiect trebuie menționat în mod vizibil și corect sursa finanțării. Datele care provin dintr-un proiect finanțat de un anumit finanțator, nu pot fi contabilizate într-un alt proiect finanțat de un alt finanțator.

- 34** Indiferent de interesele personale sau patrimoniale, cercetătorii ISPMN vor respecta standardele profesionale și științifice atât pe parcursul colectării, analizei și interpretării datelor, cât și în activitățile de diseminare a rezultatelor cercetărilor.

CONFIDENȚIALITATEA

- 35** Cercetătorii ISPMN au obligația de a lua toate măsurile necesare pentru a proteja, în orice circumstanță și pentru o perioadă de timp nedeterminată, confidențialitatea informațiilor private și a datelor obținute prin activitățile de investigare, analiză, intervenție, ș.a. Ei vor întreprinde astfel tot ceea ce este rezonabil posibil pentru a asigura dreptul la viață privată al persoanelor implicate în cercetare (subiecți, operatori, informatori, ș.a.).

Se va acorda atenție sporită păstrării confidențialității datelor și în situațiile în care ea ar fi aparent asigurată. De exemplu, în anchetele sociologice pe bază de chestionar administrate pe o comunitate mai mică, unde există posibilitatea să avem un număr restrâns de persoane cu anumite caracteristici (de exemplu vârstă), astfel încât atitudinile, opiniile lor pot fi ușor identificate. Practica generală este evitarea publicării datelor atunci când ele nu pot fi agregate pe categorii care să cuprindă mai multe persoane, asigurându-se astfel anonimitatea persoanelor.

Atenție sporită necesită și cazurile supuse riscului de încălcare a confidențialității interne. Problemele de confidențialitate internă apar mai ales în cercetările calitative în care anonimizarea lasă totuși descoperită identitatea persoanei pentru persoanele care o cunosc îndeaproape. De exemplu, descrierea unui caz de violență domestică poate ajuta la identificarea persoanei intervievate de către cunoscuți chiar dacă s-au luat măsurile pentru a-i ascunde identitatea în rândul celorlalți potențiali cititori.

- 36** Obligația de a păstra confidențialitatea se extinde și asupra membrilor echipei de cercetare, indiferent de postura și statutul deținut, cât și asupra colaboratorilor sau cercetătorilor, care ar putea solicita ulterior reutilizarea datelor. Responsabilitatea autorilor principali ai cercetării presupune și obligativitatea instruirii tuturor persoanelor care vor intra în contact cu datele referitor la obligativitatea păstrării confidențialității datelor de cercetare respectiv măsurile de protecție necesare păstrării confidențialității.

- 37** Cercetătorii ISPMN vor acorda o atenție sporită păstrării anonimatului și confidențialității asupra informațiilor private care ar putea conduce la identificarea persoanelor intervievate. Acestea vor fi informate cu privire la limitele confidențialității, și condițiile în care aceasta poate fi încălcată. Cercetătorii ISPMN sunt obligați să asigure anonimizarea datelor personale în cadrul cercetărilor realizate în cadrul ISPMN.

Atunci când survin schimbări în statutul persoanei intervievate sau a regimului confidențial al datelor, condițiile confidențialității pot fi renegociate. De exemplu, persoane critice la adresa unei puteri dictatoriale care vor avea de suferit dacă nu sunt protejate de anonimat, pot reconsidera regimul de confidențialitate odată ce schimbările politice permit acest lucru.

CONSIMȚĂMÂNTUL INFORMAT

- 38** Cercetătorii ISPMN nu vor iniția cercetări asupra subiecților care fac obiectul investigațiilor decât după obținerea din partea acestora, sau a reprezentanților acestora autorizați prin lege, a consimțământului informat.

Toate cercetările trebuie realizate cu obținerea consimțământului scris sau verbal, indiferent de tema cercetării. Există mai multe situații în care consimțământul informat nu este necesar, spre exemplu atunci când cercetarea face uz de date publice, disponibile oricui. Din această categorie fac parte, printre altele, datele statistice oficiale, documentele publice, articolele din presa scrisă sau audio-vizuală sau practicile sociale observabile în spațiul public. De exemplu, o cercetare privind discursul politic al partidelor etnice pornind de la programul politic al partidelor, declarațiile de presă și elementele publice ale campaniei electorale, nu necesită consimțământ informat.

- 39** Cercetătorii ISPMN au față de participanții la cercetare responsabilitatea de a le explica cu claritate, într-o manieră ușor de înțeles, astfel încât să se decidă în cunoștință de cauză în legătură cu participarea la anchetă, subiectul cercetării, scopul, autorii și finanțatorii, limitele confidențialității, implicarea unor terți, modalitățile în care rezultatele vor fi diseminate și folosite (destinația cercetărilor). Consimțământul trebuie obținut pentru colectarea, stocarea și utilizarea datelor. Consimțământul informat se obține în scris sau prin înregistrare (audio sau video). În cazul fotografiilor și materialelor filmate consimțământul informat se obține în mod obligatoriu în scris sau înregistrare video.

Consimțământ informat trebuie obținut în contexte în care se explică clar scopul cercetării. Spre exemplu, în cercetări în comunități cu iliteratie ridicată, cu persoane care nu știu termeni precum sociologie (și scopul acesteia), trebuie explicat în alți termeni ce înseamnă cercetare și mai ales care este scopul acesteia. În unele cazuri trebuie reactualizat consimțământul informat, când spre exemplu se repetă o cercetare după un anumit interval de timp, se realizează alte interviuri înregistrate pe aceleași teme sau altele.

- 40** Cercetările bazate pe ascunderea identității autorului sau a scopului, mijloacelor și tehnicilor folosite (*deception*) – se vor desfășura doar după obținerea unei aprobări din

partea unei *entități* (comisie de etică) cu atribuții în acest domeniu. Ele se justifică doar atunci când celelalte metode de cercetare nu fac posibilă culegerea unor date esențiale pentru cercetare. Alegerea și utilizarea acestei metode trebuie să se facă după o riguroasă analiză și cântărire a avantajelor și riscurilor, astfel încât cercetătorii ISPMN să fie în măsură să anticipeze orice problemă de natură deontologică, iar odată apărută să o poată rezolva.

EDUCAȚIE ȘI FORMARE

- 41** Dacă sunt implicați în supervizare sau formare, cercetătorii ISPMN vor acționa la nivelul celor mai exigente standarde științifice și morale pentru a conferi cea mai înaltă calitate și integritate în domeniul formării în științele sociale, astfel încât să fie asigurată producerea unor specialiști cu un nivel de competență ridicat, capabili să se integreze cu succes în activitățile specifice cercetării în științe sociale.
- 42** Cercetătorii ISPMN cu responsabilități în proiectarea și organizarea programelor de studii sau formare, au obligația de a se asigura că etica și deontologia constituie pentru studenți și cursanți componente fundamentale în desăvârșirea pregătirii lor profesionale.
- 43** Având în vedere ascendentul și influența pe care o au formatorii asupra persoanelor aflate în supervizarea lor (bursieri, voluntari, studenți), cercetătorii ISPMN nu vor face abuz de autoritatea lor, nu vor hărțui, umili sau amenința integritatea acestora, abținându-se de la acțiuni care ar putea prejudicia imaginea de sine a acestora.

Referințe:

Goffman, Alice. 2015. *On the Run*. The University of Chicago Press.

Israel, Mark și Iain Hay. 2006. *Research Ethics for Social Scientists*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 2006